

Parapatics A. 2008. Szlengszótár. A mai magyar szleng 2000 szava és kifejezése fogalomkörüi szinonimamutatóval. Budapest: Tinta Könyvkiadó. 143 p. ISBN 9789639902015

Parapatics Andrea szlengszótára 2008-ban jelent meg a Tinta Könyvkiadó gondozásában, *Az ékesszólás kiskönyvtára* sorozat hatodik köteteként. A sorozatszerkesztők Bárdosi Vilmos és Kiss Gábor, lektora pedig Pusztai Ferenc.

A szerző a szlenggel közel három éve, egyetemi tanulmányai során kezdett foglalkozni. Maga a szótár a mai magyar szleng körülbelül 2000 szavát és kifejezését tartalmazza, terjedelme 144 oldal, A5 méretű, puha kötésű egynyelvű kisszótár, mely speciális nyelvészeti szakszótárnak tekinthető.

Nyelvi megformáltságát tekintve nem mindennapi szótárt vehet kezébe az olvasó. Parapatics Andrea törekedett arra, hogy érdeklődést felkeltő, szórakoztató szótárt írjon. A különböző generációk képviselői egyforma érdeklődéssel olvassák: a huszonéves egyetemista ugyanolyan szórakoztatónak találja, mint egy középkorú, családos felnőtt, sőt az utóbbiak körében többször hallottam, hogy bizonyos szavakat,

kifejezéseket még ők is használták az olvasottakból fiatalkorukban, ugyanakkor gyermekeik szájából is hallották már ezeket.

Az előszóban a nyelv és a társadalom változásán keresztül mutatja be a szerző a szleng jelenségét, ismerteti a szleng forrásainak különböző fajtáit. Nem található viszont egyértelmű definíció magáról a szlengről. Parapatics inkább ellenkező irányból próbálja meghatározni a fogalmat, úgy, hogy azt foglalja össze, hogy milyen nyelvészeti jelenség nem lehet szleng. Tény, hogy a szlenggel foglalkozó szakirodalom is problematikusnak tekinti a meghatározást, hiszen a szlenget „mindenki ismeri, de senki sem tudja meghatározni”.

A több mint tíz évvel ezelőtt megjelent *Magyar szlengszótár* bevezetőjében Kövecses Zoltán, bár szintén nem pontos definícióval, de mégis megpróbálta leírni, hogy mi is a szleng valójában, és rámutat azokra a tényezőkre, amelyek a szleng meghatározásához szükségesek. Mint írja:

„Vannak, akik a szlenget olyan nyelvnek tekintik, melyet főleg az alvilág használ (a szleng mint tolvajnyelv); vannak, akik szerint a szleng a barátok közti nagyon fesztelen, bizalmas nyelvhasználat; vannak, akik a szlenget az ifjúsági nyelvvel azonosítják; vannak akik a szlengben a „nép költészetét” látják; és vannak, akik számára a szlengszavak kreatív beszélők, rövidéletű, változékony produktumai” (Kövecses 1998: XIX).

Alcímének megfelelően az elemzett szótár nem törekszik a magyar nyelv minden szleng szavának és kifejezésének összegyűjtésére, hanem 2000 címszóra korlátozza a bemutatást. Nem tárgyalja külön a diák-, a katonai-, a sport-, a kábítószeres, a börtönszleng szókincsét. Elsősorban olyan szavak szerepelnek címszóként a szótárban, amelyekkel az újságokban, az interneten, és a televízióban találkozunk. Bátornak és merésznek nevezhető az, hogy a szerző bizonyos durva, trágár kifejezéseket is bele mert írni szótárába – igaz, ezek ma már a mindennapi nyelvhasználat részét képezik –, mint például a következő szócikk:

fasz [faszom se] tudja: ♦♦♦ DURVA '(kül. közömbösségből fakadó) tudatlanság kifejezése'
Fasz tudja, mikorra lesz eredménye a vizsgának, de nem is érdekel, mert szerintem úgyse sikerült! A faszm se tudja ebben a ködben, hogy hol vagyunk!

Parapatics azoknak ajánlja a szlengszótárt, akik a magyar nyelv legfrissebb jelenségei iránt érdeklődnek. Több oldalon keresztül ismerteti a felhasznált szakirodalmat, és más fontos, eddig megjelent szlengszótárakat.

A mű nem metodológiai szótár, nem témakörök szerint, hanem betűrendben találjuk meg a címszavakat, ennek ellenére a könyv végén egy fogalomkörü szinonimamutatóban tematikusan is csoportosítják a szlengszótárban található rokonértelmű szavakat, ezzel megkönnyítve a böngészést. Olyan témakörök szerepelnek itt, mint *emberek, népnevek, pártállások, testrészek, emberi tulajdonságok, kapcsolatok, társalgás, táplálkozás, öltözködés, iskola, munkahely, hobbi, szabadidő, bűnözés, közlekedés, pénz, tárgyak*.

Felépítését tekintve a 2000 elem úgy adódik össze, hogy egy címszó alatt különböző variánsok találhatók (**zsír [zsiros, zsírkutya, zsírzsák]** 'nagyon jó'). A címszói szerepben mindig a leggyakoribb alakváltozat áll.

Minden egyes címszót külön példamondat szemléltet, ez a mód hasznos lehet azok számára, akik esetleg még nem hallottak az adott szóról, és ezáltal el tudják majd helyezni azt a megfelelő kontextusban, mint például a *torokgyuszi* szócikkben:

torokgyuszi: ♦♦ TRÉF. *fn* 'torokgyulladás' *Már második hete nem tudok kigyógyulni a torokgyusziból.*

A jelentéseken belül szögletes zárójelben értelmezésbeli kiegészítéseket is olvashatunk, amelyek behatárolják az adott szó használati körét, és segítik a jelentés megértését:

elpunnyad: 1. ♦ *i* 'elfárad [ember]' *Olyan unalmas könyvet olvastam, hogy tisztára elpunnyadtam.* 2. ♦ *i* elromlik [műszaki tárgy]' *Vajon mitől punnyadt el már megint a vasaló?*

Figyelemre méltó, hogy Parapatics Andrea felhasználva napjaink egyik legtöbbször használt kommunikációs csatornáját, az internetet, a szlengnek használati gyakoriságát (melyeknek számát sötét rombuszok jelzik) az internetes naplókban (blogokban), fórumokon található kifejezések alapján számolta össze. A legtöbbször előforduló címszót három rombusz jelöli (♦♦♦), mely a magyar nyelvű weblapok között 10 000 feletti találatot jelöl. Átlagosnak számít az 1000 és 10 000 közötti találat, melyet két rombuszsal jelöl a szótár (♦♦), és ritkának az 1000 alatti találat, ezt egy rombusz jelzi (♦).

A szavak és kifejezések differenciáltságát a szótár – követve Kövecses Zoltán szlengszótárának példáját – külön jelöli. Hat stílusminősítés található: 1. tréfás (TRÉF.), 2. gúnyos, ironikus (GÚNY.), 3. kedveskedő (KEDV.), 4. közönséges, sértő, vulgáris (DURVA), 5. pejoratív, rosszalló, lekicsinylő (PEJ.), 6. szépítő, eufemisztikus (SZÉP.). Természetesen vannak olyan szavak, amelyeket nem lehetett egyértelműen besorolni a hat minősítés alá (**gatter [gatt]:** 'részeg'), vagy éppen több jelző is társítható egy címszóhoz, például az *így jártál* kifejezés egyaránt lehet tréfás vagy gúnyos:

így jártál [Í.J.]: TRÉF., GÚNY. 'ilyen az élet; tréfás v. gúnyos v. valóban sajnálkozó reagálás arra, ha vkinek vmi nem sikerült'

A fogalomköri szinonimamutatóból népnevek szlengszavait is kikereshetjük, például „**japán:** ferdeszemű; japcsi; japó [japcsi]; vágott szemű”. Nyelvünkben olyan szlengszavak is előfordulnak, amelyek egy-egy nép- vagy embercsoportot gúnyosan, negatív tulajdonságokkal jelölnek, ezek is megtalálhatóak a címszavak között, például:

napbarnított: ♦ GÚNY. *fn* v. *mn* 'cigány, roma (ember)' *Egész úton két napbarnított veszedett mellettem a vonaton.*

zsidóskodik: ♦ PEJ. *i* 'garaszkodik' *Ne zsidóskodj már; ennél olcsóbban úgysem találsz kabátot!*

A továbbiakban néhány szócikk mikrostruktúráját nézzük meg alaposabban.

Gatya: 1. ♦♦♦ TRÉF. *fn* 'nadrág' *Még nem tudom hordani az új gatyámat, mert fel kell hajtani a szárát, mert túl hosszú.* 2. ♦ SZÉP. *mn* 'részeg' *A sok buli miatt három napon át minden este gatya voltam.* 3. ♦ TRÉF. *mn* 'rossz' *A jövő hetünk nagyon gatya lesz, négy zh-t is írunk!*

A *gatya* címszónak több jelentése is van, az első helyen szerepel a leggyakoribb, vagyis amelynek 10 000 feletti találata fordul elő az interneten, ezt jelzi a három rombusz (♦♦♦). A szlengszó előfordulási gyakoriságának jelölése szerepel mindig az első helyen. Ezt követi a stílusminősítés, az első jelentés stílusa tréfás. Ezután következik a címszó szófaja, amit a szótár dőlt betűvel jelöl (*fn* = főnév). A szlengszó magyarázatát, jelentését ' ' vessző között jelöli a szótár, ami ebben az esetben 'nadrág'. Végül egy példamondat olvasható dőlt betűvel szedve.

A második és a harmadik jelentés ritkán fordul elő, ezt jelzi az egy rombusz (♦), 1000 alatti találat van az interneten ezekre a jelentésekre vonatkozóan. A második jelentés stílusminősítése szépítő, eufemisztikus, szófaja melléknév, köznyelvi megfelelője 'részeg', ezután egy példamondat szerepel. A harmadik jelentés szintén tréfás, szófaja melléknév, köznyelvi megfelelője 'rossz'. Ezután is egy példamondat olvasható.

Húz: ♦ *i* <vkit> 'bosszant' *Miért engem húztok folyton, már kezdem unni!*

Átgázol ♦ *i* <vkin> 'vívásban legyőz vkit' *Nem szeretek veled vívni, mert mindig olyan gyorsan átgázolsz rajtam!*

A *húz* és az *átgázol* szócikkekben a gyakoriságot jelölő rombuszt, és a szófaji meghatározást az igék esetében az adott ige vonzata(i) követi(k), ebben az esetben <vkit>, majd pedig a szlengszó magyarázata, illetve a dőlt betűvel szedett példamondat.

Tekintettel a szótár terjedelmére, 2000 címszavára, elég ritka a szócikkek közötti utalás. Ha mégis találkozunk utalással, azt a *vö.* rövidítéssel jelölik:

Megderren: ♦ *i* 'huzamosabb ideig rossz hangulatban van (vö.: megmerren)'

A szótárt széles célközönségnek szánta szerzője. Forgathatják gyermekek, felnőttek, vezetők, beosztottak, alvilági emberek, rendőrök, zenészek, művészek. Különösen hasznos lehet e szótár a pedagógusoknak és a szülőknek. A fiatalok napjainkban is sajátos kódrendszert használnak, egyes esetekben szórakozásként, máskor azért, hogy nevelőik ne értsék meg őket, ha káros szenvedélyeiknek hódolnak – ilyen

esetekben akár a dekódolás eszköze lehet egy szülő vagy pedagógus számára ez a szótár, ilyen például a *betép* szócikk:

betép: 'tudatmódosító szer hatása alá kerül' *Balázson mindig látszik, ha betép, mert akkor nagyon véresek a szemei.*

Parapatics Andrea szótára számos újdonságot tartalmaz a korábbi szlengszótárhoz képest. Mind szakmai értéke, mind társadalmi haszna miatt, mind szórakoztató időöltésként, a célközönség számára praktikus és jól használható szótár lesz az elkövetkezendőkben.

IRODALOM

Kövecses Z. 1998. *Magyar szlengszótár*. Budapest: Akadémiai Kiadó.

Czégény Zoltán
Károli Gáspár Református Egyetem
H-1088 Budapest, Reviczky u. 4.
zezy@citromail.hu